

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (за період 01 –31.08.2022 р.) Податкова та митна політика

Упродовж серпня 2022 р. досягнуто значного євроінтеграційного прогресу одночасно в податковій та митній політиці. У податковій політиці Державна податкова служба України (ДПС) приєдналася до Багатосторонньої угоди CRS. Міністерство фінансів України презентувало відповідний законопроект для міжнародного автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки для податкових цілей. Окрім того, ДПС започаткувала комунікаційні податкові платформи на регіональному рівні. У митній політиці Верховна Рада України ухвалила та Президент України підписав зміни до Митного кодексу України й ратифікацію двох міжнародних митних конвенцій. Паралельно у ДПС та Бюро економічної безпеки (БЕБ) утворено робочі групи з оцінювання корупційних ризиків та проведено анонімні опитування. Очікується, що отримані результати дозволять досягти значного поступу у євроінтеграційних та антикорупційних реформах.

У складний воєнний час платники підтримують державу сумлінною сплатою податків до бюджетів та єдиного соціального внеску (ЄСВ). У січні–серпні 2022 р. надходження (сальдо) до зведеного бюджету по платежах, що контролюються Державною податковою службою України, становили 726 млрд грн, що на 88,6 млрд грн, або на 13,9 % більше, ніж у січні–серпні 2021 р. Зокрема, до державного бюджету надійшло 482,8 млрд грн, що на 62,7 млрд грн, або на 14,9 % більше. До місцевих бюджетів сплачено 243,2 млрд грн, що на 25,9 млрд грн, або на 11,9 % більше відповідно. Єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування у січні–серпні 2022 р. надійшло 261,3 млрд грн, що на 39,9 млрд грн, або на 18 % більше, ніж у січні–серпні 2021 р. Надходження ЄСВ в серпні 2022 р. становили 37,1 млрд грн, що на 10 млрд грн, або на 36,8 % більше, ніж у серпні 2021 р. (рис. 1). Завдяки активній громадянській позиції платників держава стабільно отримує кошти для забезпечення обороноздатності Збройних Сил України та фінансування соціальних виплат.

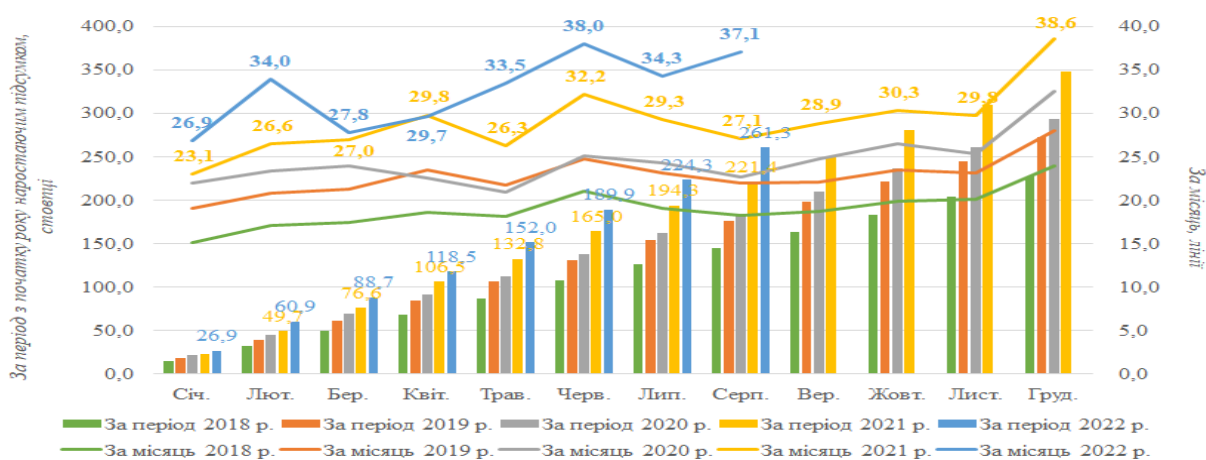

Рис. 1. Надходження єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування в 2018–2022 рр., млрд грн

Джерело: складено за даними Державної податкової служби України та Міністерства фінансів України.

Державна податкова служба України як компетентний орган України 19 серпня 2022 р. приєдналася до Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки (Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information) (далі – Багатостороння угода CRS). Метою приєднання є долучення України до міжнародної системи автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки відповідно до Загального стандарту звітності CRS, схваленого Радою ОЕСР 15 липня 2014 р. Імплементация Загального стандарту звітності CRS є одним із міжнародних зобов'язань України як члена Глобального форуму ОЕСР з прозорості й обміну інформацією для податкових цілей. Такий крок сприятиме створенню прозорішого податкового середовища та формуванню іміджу України як надійного й рівноправного партнера в міжнародних інформаційних податкових відносинах. Окрім того, систематизований аналіз інформації, отриманий ДПС від іноземних компетентних органів, є важливим інструментом для контролю за своєчасністю та повнотою декларування активів і доходів, що підлягають оподаткуванню, виявленням незадекларованих активів і доходів, а також для боротьби з ухиленням резидентів України від сплати податків. Приєднання до Багатосторонньої угоди CRS є необхідною, проте не достатньою умовою для запровадження автоматичного обміну інформацією, який стане можливим виключно після ухвалення Україною законодавства, потрібного для імплементации Загального стандарту звітності CRS (рис. 2).

Рис. 2. План імплементации Загального стандарту звітності CRS в Україні (станом на серпень 2022 р.)

Джерело: інфографіка Міністерства фінансів України.

Міністерство фінансів України презентувало законопроект стосовно імплементации міжнародного стандарту ОЕСР щодо автоматичного обміну

інформацією про фінансові рахунки для податкових цілей (Загального стандарту звітності CRS). Законопроект Міністерство фінансів України розробило за підтримки Програми Європейського Союзу з управління державними фінансами в Україні в рамках робочої групи, що складалася з представників ДПС, НБУ, НКЦПФР і Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики. Обмін податковою інформацією відносно рахунків юридичних і фізичних осіб проводитиметься автоматично, щорічно й за принципом резидентства (на відміну від стандарту FATCA, де використовується принцип громадянства). Суть обміну полягає в тому, що банки збирають інформацію про фінансову діяльність по корпоративних рахунках компаній, індивідуальних рахунках фізичних осіб, приватних фондів і трастів, після чого передають її податковим органам своєї країни, котрі направляють цю інформацію в країну податкового резидентства власника такого рахунку. Експерти Мінфіну та EU4PFM ознайомили слухачів з основними положеннями законопроекту, розповіли про основні дати та заходи (рис. 2), які потрібно вжити бізнесу для підготовки до виконання вимог Загального стандарту звітності CRS. Комунікація реформи є важливою складовою частиною успішності її реалізації.

Верховна Рада України врегулювала податкову пільгу для родин захисників України та продовжила термін «податкової амністії». Верховна Рада України ухвалила Закон України *«Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, виплаченої на користь членів сімей поранених та загиблих учасників бойових дій під час участі у відсічі збройній агресії та забезпеченні національної безпеки України»* від 15 серпня 2022 р. № 2516-ІХ. Разом із відповідною податковою пільгою на півроку продовжено процедуру одноразового добровільного декларування до 1 березня 2023 р. (раніше – до 1 вересня 2022 р.). Як повідомляла Державна податкова служба України, з 01 вересня 2021 р., початку кампанії одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб, і станом на 29 серпня 2022 р. було задекларовано 4,5 млрд грн. Сума задекларованого до сплати збору становила 269,2 млн грн. Як очікується, продовження процедури одноразового добровільного декларування дозволить ще більшій кількості громадян легалізувати свої тіньові активи, щоб надалі вільно ними користуватися.

У Державній податковій службі України утворено робочу групу з оцінювання корупційних ризиків у діяльності ДПС та проведено опитування щодо рівня корупції в органах ДПС. Учасники робочої групи визначатимуть ймовірність вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень працівниками ДПС, їхні причини, умови та наслідки. Також робочою групою аналізуватиметься ефективність наявних заходів контролю, спрямованих на запобігання реалізації корупційних ризиків. Паралельно з 15 по 27 серпня 2022 р. ДПС провела загальнонаціональне опитування платників податків щодо оцінювання рівня корупції в органах ДПС. Опитування було анонімним та добровільним. Усі отримані відповіді робоча група з оцінювання корупційних ризиків у діяльності ДПС використовуватиме тільки в узагальненому вигляді. Як анонсувала ДПС, результати опитування буде оприлюднено на вебпорталі ДПС одразу після їх опрацювання.

Ідентифікація громадськістю кола проблемних питань допоможе цілеспрямовано їх вирішувати з метою поліпшення роботи органів ДПС.

У головних та міжрегіональних управліннях ДПС по роботі з великими платниками податків запрацювали комунікаційні податкові платформи. Комунікаційна податкова платформа діє в центральному апараті ДПС із червня 2020 р., а комунікаційні податкові платформи в регіонах запрацювали з початку серпня 2022 р. ДПС радить платникам податків, інститутам громадянського суспільства та бізнес-асоціаціям у разі виникнення питань, які потребують оперативного розгляду, звертатися на комунікаційні податкові платформи у головних та міжрегіональних управліннях ДПС по роботі з великими платниками податків. Кожне звернення, яке надходить на електронну поштову адресу платформи у відповідному територіальному органі ДПС, максимально швидко опрацьовується, заявнику надається зворотний зв'язок. Для цього визначено відповідальні особи – комунікатори з числа працівників ДПС. На регулярній основі організуються зустрічі представників бізнесу з фахівцями профільних підрозділів територіальних органів ДПС. Комунікаційні податкові платформи, які діють у головних та міжрегіональних управліннях ДПС по роботі з великими платниками податків, уже демонструють ефективність нового формату спілкування бізнес-асоціацій та податківців. Такий формат дозволяє оперативно та якісно розглядати точкові проблеми з урахуванням усіх обставин і знаходити їх системне вирішення.

ДПС повідомила про щомісячне зростання на близько 20 % виторгів, проведених через реєстратор розрахункових операцій (РРО). Повнота обсягів розрахункових операцій (виторгів), проведених через РРО, є важливим чинником повноти декларування обсягів отриманих доходів суб'єктами господарювання, а отже, і реальності задекларованих та сплачених ними податків, зокрема податку на прибуток, податку з доходу фізичних осіб, акцизного податку тощо. Так, за даними системи обліку даних РРО, виторги, проведені через РРО у квітні–липні 2022 р., мають стійку позитивну динаміку до збільшення після падіння у березні 2022 р., пов'язаного з повномасштабним воєнним вторгненням РФ в Україну. Щомісячне зростання виторгів складає близько 20 %. Так, у липні 2022 р. сума проведених виторгів через РРО досягла 184 млрд грн. Раніше ДПС повідомляла, що обсяги реалізованих тютюнових виробів з урахуванням даних РРО в цілому по Україні у травні–липні 2022 р. зросли майже удвічі з 3,6 млрд грн до 6,7 млрд грн. Постійне зростання коштів, проведених через РРО, зумовлене сумлінністю платників податків щодо добровільного декларування отриманих доходів, превентивними та контрольними-перевірочними інструментами ДПС, а також зростанням споживчих цін під впливом інфляційно-девальваційного чинника.

ДПС оприлюднила інформацію про наповнення бюджетів усіх рівнів щодо галузей економіки. За січень–липень 2022 р. найбільшу частку у сплаті податків, зборів та платежів (збір) до зведеного бюджету України складає сплата суб'єктами господарювання в таких галузях:

- оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 16,5 % від загального збору до зведеного бюджету України;
- добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 13,1 %;
- переробна промисловість – 13,1 %;

- державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 10,5 %.

Найбільше зростання сплати за сім місяців 2022 р. відносно семи місяців 2021 р. відбулося в таких галузях:

- державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – зростання в 1,9 раза, або на 33,8 млрд грн;

- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – в 1,4 раза, або на 17,3 млрд грн;

- оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – на 14,8 %, або на 14,2 млрд грн.

Зменшення сплати за сім місяців 2022 р. відносно семи місяців 2021 р. відбулося в таких галузях:

- переробна промисловість – зменшення на 21,5 %, або на 23,8 млрд грн;

- транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність – на 16,0 %, або на 7,4 млрд грн;

- сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – на 21,1 %, або на 7 млрд грн.

Таким чином, щодо економічної діяльності найбільш негативно війна вплинула на переробну промисловість і транспорт, що частково нівелювалося зростанням податкових надходжень із грошового забезпечення військовослужбовців.

Україна передала європейській стороні необхідні інструменти для приєднання до «митного безвізу». Упродовж серпня поточного року Верховна Рада України ухвалила, Президент України підписав три важливі митні євроінтеграційні закони:

- Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 15 серпня 2022 р. № 2510-IX;

- Закон України «Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами» від 30 серпня 2022 р. № 2554-IX;

- Закон України «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту» від 30 серпня 2022 р. № 2555-IX.

Ухваленню цих законів передувала тривала підготовча робота. Як результат, уже найближчим часом відбудеться перехід від національного до міжнародного застосування європейської транзитної системи NCTS, удосконалення програми авторизованих економічних операторів і розширення митних спрощень, зміна підходу до гарантування та вимог до гарантів, широке застосування принципу «права бути почутим» тощо. Усі перелічені інструменти в сукупності мають прискорити проходження товарів через митницю і посилити захист економічної безпеки держави на митному кордоні. З приєднанням до двох міжнародних митних конвенцій та запуском відповідних законодавчих змін Україна виконає понад 80 % своїх зобов'язань Угоди про асоціацію з ЄС в митній сфері. Досягнення в міжнародній митній політиці суттєво наближають Україну як країну-кандидата до вступу у ЄС.

Бюро економічної безпеки України затвердило Правила професійної етики. Правила професійної етики БЕБ затверджено наказом БЕБ від 30 червня 2022 р. № 129, та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 серпня 2022 р. за № 943/38279. Правила встановлюють основні моральні та професійно-етичні принципи й вимоги до поведінки гласних та негласних штатних працівників, які мають спеціальні звання БЕБ, а також осіб, які уклали трудовий договір з БЕБ і його територіальними управліннями; цими правилами вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх посадових (службових) обов'язків. Правила розроблено з метою запровадження етичних стандартів поведінки працівників, сумлінного, чесного й професійного виконання ними посадових (службових) обов'язків, формування бездоганної репутації БЕБ, недопущення вчинення корупційних правопорушень.

Бюро економічної безпеки України створило робочу групу з оцінювання корупційних ризиків і провело опитування щодо корупційних ризиків. Наказом БЕБ *«Про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків»* від 05 серпня 2022 р. № 175 затверджено персональний склад та Положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків. Основні завдання робочої групи передбачають: 1) планування роботи з оцінювання корупційних ризиків; 2) дослідження середовища БЕБ і визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків; 3) обмін інформацією та проведення консультацій із внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами, зокрема у спосіб їх опитування (анкетування), інтерв'ювання; 4) ідентифікація, аналіз та визначення рівнів корупційних ризиків; 5) розробка заходів впливу на корупційні ризики. Паралельно з 17 по 26 серпня 2022 р. БЕБ провело анонімне опитування (анкетування) з метою ідентифікації та оцінювання можливих корупційних ризиків, розроблення заходів щодо їх усунення та мінімізації. Усім охочим запропоновано *анкету щодо визначення вразливих до корупції функцій та процесів у діяльності Бюро економічної безпеки України.* Очікується, що отримані відповіді стануть важливою підставою для вдосконалення діяльності Бюро економічної безпеки України.

*Національний інститут стратегічних досліджень
Вересень 2022 р.*